

8 / JARO 2014

ČTVRTLETNÍK PRO OBNOVU
ČESKÉ FILANTROPIE

UMĚNÍ DAROVAT

THE ART
OF GIVING

ČESKÁ ELITA
NA ROZCESTÍ

↓ EDITORIAL

Milí čtenáři,
začíná jaro a s ním přichází také první letošní číslo časopisu Umění darovat. Nepříliš uspokojivý stav tuzemských elit jsme rozebírali se sociologem Janem Hartlem. Za posledních pětadvacet let sice v jednotlivých oblastech, jako je například věda, umění či podnikání, vyrostly opravdové špičky, ale tito lidé nejsou příliš slyšet a jen málokdy si vzájemně vyměňují názory a sdílejí své zkušenosti. Podíváme-li se na ně však zblízka, zjistíme, že dělají úžasné věci.

Jako podnikatel Aleš Šlechta ze vsetínské kalírny Galvamet. Umožnit zaměstnancům vyrábět med či posprejovat zdi továrny a současně je podporovat v charitativních aktivitách je přístup, jímž by se měli inspirovat všichni ti, kteří chtějí mít fungující firmu a spokojené podřízené. Šlechtovy aktivity trochu připomínají životní příběh hraběte Jana Harracha, který vykonal pro české hory, obchod a kulturu velkolepé činy.

V rozhovoru s bankéřem Janem Lamserem se mimo jiné dočtete, že současná společnost je až příliš zaměřená na zisk a peníze. I proto se v ní obtížně prosazují hodnoty a zvyklosti, které nesázejí jen na kvantitu. Závazkem tuzemských elit by proto mělo být oživovat takové „neziskové“ formy chování, jako je slušnost, poctivost či umění přijmout zodpovědnost za svá rozhodnutí.

Přejeme vám příjemné čtení.

Krystyna Wanatowiczová
šéfredaktorka

Petra Krystiánová
senior manažerka Nadace VIA
pro rozvoj filantropie

AMERICKÉ DARY A ČESKÝ AUKČNÍ TRH

Nejmladší a nejštědřejší. První místo mezi 50 největšími americkými dárci obsadil v roce 2013 zakladatel Facebooku Mark Zuckerberg a jeho žena Priscilla Chan. Je to poprvé, co se na této příčce umístili lidé pod třicet let. Věkový průměr nejvelkorysejších amerických filantropů bývá okolo 72 let. Zuckerberg a jeho žena věnovali akcie Facebooku v hodnotě necelé miliardy dolarů (cca 20 miliard korun) komunitní nadaci v Silicon Valley.

Amerika dává víc. **Padesát největších amerických dárců a dáreků** věnovalo na dobročinné účely v roce 2013 celkem 7,7 miliardy dolarů, což je o 4 procenta víc než v roce 2012. Druhé místo po zmíněném Marku Zuckerbergovi obsadil podnikatel a filantrop George Mitchell z Texasu, který loni krátce před svou smrtí věnoval 750 milionů dolarů své rodinné nadaci. Finance jsou určeny na podporu vědeckého výzkumu, který se zabývá udržitelnými a k přírodě šetrnými technologiemi.

4

Umění za necelou miliardu. Sběratelé a investoři podle ročenky ART+ na českých aukcích v roce 2013 **utrátili 946 milionů korun.** V meziročním srovnání jde o sedmiprocentní nárůst oproti předchozí sezóně. V roce 2012 ale celkový obrat z roku na rok vzrostl o víc jak třetinu. „Nejpozitivnější zprávou loňského roku není tudíž výše obratu, ale vzrůstající kultivovanost zdejšího aukčního prostředí,“ uvedl šéfredaktor časopisu Art+Antiques Jan Skřivánek. Na aukcích bylo dohromady vydraženo necelých 10 tisíc uměleckých děl a starožitností.

Nová norská nadace. **Developer Olav Thon z Norska,** který patří podle časopisu Forbes mezi 200 nejbohatších lidí světa, založil vlastní nadaci. Devadesátiletý magnát v oboru real estate nemá žádné potomky. Většinu zisku ze své Olav Thon Group chce vložit do nadace, která bude podporovat výzkum v přírodních vědách, matematice a medicíně, rozvoj podnikání či neziskové projekty v Norsku.

Ožívování spolků. Probudit společenský a kulturní život v Ústí nad Orlicí a zachránit tamní chátrající továrnu. Umožnit obyvatelům pražského Suchdola, aby na cestách po obci využívali společná kola. Zasadit stromy a zrevitalizovat alej v obci Trojice na Plzeňsku. Tyto a mnohé další projekty loni podpořila Nadace VIA v rámci svého programu Rychlé granty.

5

Méně, ale často. Tak by se dal shrnout princip takzvaných mikrodarů, které se rozmáhají na západ od nás. Například ve Francii zavedla společnost Microdon ve spolupráci se supermarketem Franprix „**zaokrouhlovací**“ program. Pokladní se ptají zákazníků, nechtějí-li svou útratu zaokrouhlit – například při ceně 14,50 € na 15 €. Rozdíl 50 centů pak jde na speciální účet, který shromažďuje mikrodamy z pokladen. Peníze se rozdělují mezi charitativní organizace, jako je Červený kříž a další. Za relativně krátkou dobu lze vybrat velké sumy.

KDYŽ UŽ TU MÁME NADNÁRODNÍ KONCERNY, PROČ BYCHOM SE NEMĚLI POKOUŠET O NADNÁRODNÍ OBČANSKOU SPOLEČNOST?

Petr Pithart, politik, právník a disident ve svém projevu na konferenci Evropské dialogy Václava Havla, která se uskutečnila 21. až 22. února 2014 v prostorách Centra současného umění DOX.

Zdroj: The Chronicle of Philanthropy, Nadace VIA, www.artplus.cz, www.olavthon.no, www.lefigaro.fr, www.vaclavhavel-library.org

ELITY V ULITĚ

TEXT: NA ZÁKLADĚ ROZHOVORU SE SOCIOLOGEM JANEM HARTLEM
ZPRACOVALA KRYSYNA WANATOWICZOVÁ

Letos uplyne čtvrtstoletí od změny režimu v roce 1989. Na první pohled dost času, aby se společnost proměnila nejen ekonomicky, ale i duchovně. To mimo jiné znamená, že by v ní měli mít svou nezastupitelnou roli lidé s morálně-intelektuálním kreditem napříč obory. V jakém stavu jsou dnes elity v České republice?

Slova elita či elitářství měla za totality pejorativní význam. Většinou označovala ty, kteří se vyčleňují od ostatních lidí a nadřazují se nad ně. O elitách se pohrdavě hovořilo i po Listopadu a předsudků spojených s působením elit ve společnosti jsme se nezbavili dodnes. Významnou roli tu hraje i fakt, že české země jsou stále významně poznamenány stigmatem několika velkých odlivů elit.

Kdo chce začít v dávné minulosti, může zmínit Bílou horu, jiný začne druhou světovou válkou, kdy z českých zemí zmizela početná německo-židovská skupina obyvatel. Po nástupu komunistického režimu v roce 1948 opustila republiku další část lidí, z nichž řada v předchozím období silně utvářela veřejné mínění. Ať už to byli zástupci demokratických politických stran a hnutí, novináři, umělci, vědci, ekonomové, špičkoví podnikatelé a další.

V období pražského jara nastala jakási renesance elit. Lidé se nebáli nahlas říkat své názory, zejména osobnosti z kulturního spektra byly hodně slyšet a jejich hlas ve společnosti významně rezonoval. Tento společenský příslib přervala okupace vojsk Varšavské smlouvy. Po ní následovala normalizace, kdy další část významných osobností odešla do exilu a ti, co zbyli, se až na výjimky stáhli do ústraní.

Nebylo odkud brát

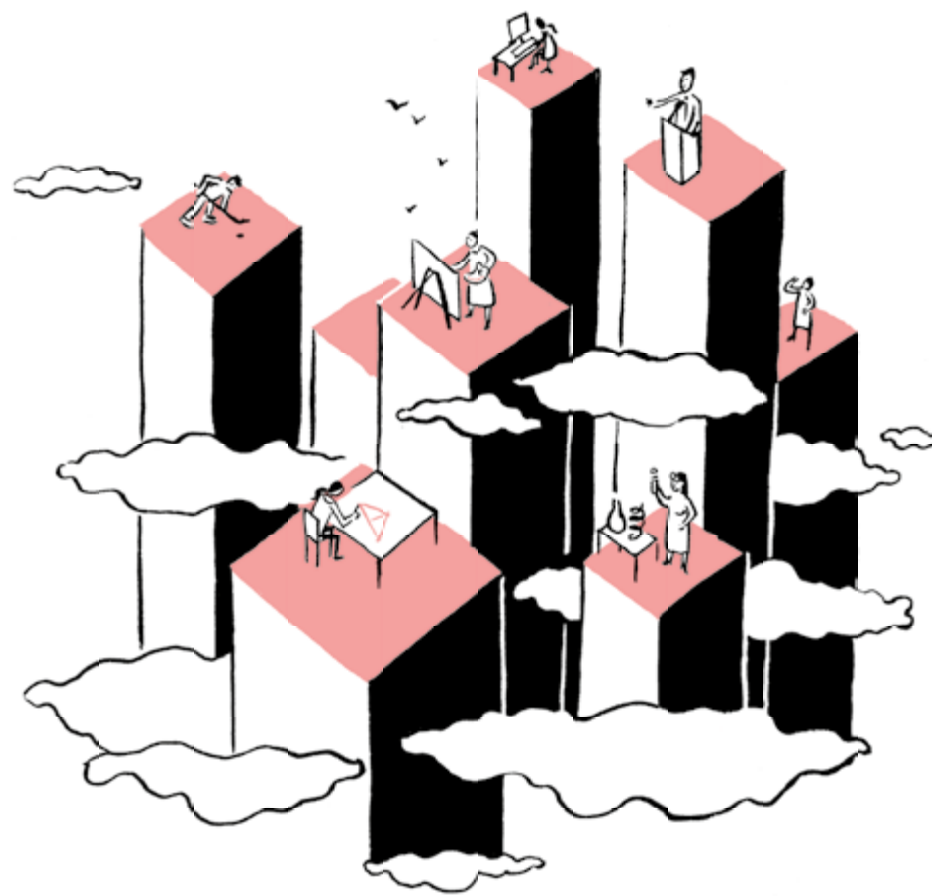
Na rozdíl od Polska a Maďarska, kde v 70. a 80. letech minulého století přece jen docházelo k pružnější obměně opotřebovaných komunistických kádřů

za jejich o něco mladší a životaschopnější náměstky, a tu a tam se projevovaly náznaky uvolňování, situace u nás jakoby zkameněla.

Začátkem 70. let byli reformní komunisté, kteří byli spjatí s budováním takzvaného socialismu s lidskou tváří, zbaveni vrcholných pozic a vyměněni za „perspektivní“ soudruhy. Těmto „mladým“ bylo okolo 40 až 45 let, byli to většinou kariéristé a bezskrupulózní typy. Ve svých funkcích pak dalších skoro dvacet let nerušeně zestárlí.

Listopadové události roku 1989 v Československu znamenaly jedinečnou šanci na „gruntovní“ obměnu přestárlých a ustrnulých elit, které už na rozdíl od Polska a Maďarska neměly energii udržet své mocenské a hospodářské pozice. Částečně toto prázdné místo zaplnili lidé z disentu. Sehráli však krátkodobou roli, neboť mnozí z nich se pro řadové působení v politice, státní správě, školství, bezpečnostních složkách či justici nehodili. Záhy se ukázalo, že nové elity není odkud brát, protože existovalo minimum lidí s praxí, kteří by byli profesionálně i lidsky zdatní, a nebyli minulým režimem zkompromitováni či významně zatíženi.

Společnost STEM prováděla od počátku 90. let výzkum, v němž respondentům pokládala otázku na členství v KSČ. A protože bylo jasné, že se mnoho lidí nepřizná, ptali se tazatelé trochu zaobaleně: „Byl jste před rokem 1989 členem KSČ, byť z různých důvodů a třeba jen na krátkou chvíli?“ Ano, odpovídalo mezi 23–25 procenty lidí starších 18 let.

V průměru jeden komunistů v každé čtyřčlenné rodině dospělých lidí, lze zjednodušeně říci. Data z výzkumu navíc ukázala, že rudou knížku vlastnil každý třetí člověk s vysokoškolským vzděláním, téměř polovina lidí, kteří měli alespoň nějakou zkušenost z řídicí funkce a většina lidí pracujících ve státní správě, o silových resortech či justici ani nemluvě.

Na klíčových postech napříč resorty seděli komunisté, řada lidí měla máslo na hlavě a přitom je nebylo možné ze dne na den vyměnit. Československo se ocitlo v podobné situaci jako Německo po druhé světové válce, kdy muselo v zájmu kontinuity státní správy a fungování společnosti alespoň na přechodnou dobu využít kádřů minulého režimu.

Ostatně, nedostatečné vyrovnání se s komunistickou minulostí poznamenává společenskou atmosféru dodnes a je významným faktorem, který znesnadňuje potřebný koloběh elit.

Málo slušných podnikatelů

Další problém, se kterým se rodící se demokratické Československo a posléze

Česko potýkalo, byl jednostranný a zjednodušený akcent na liberální přístup v ekonomice. Tehdy velice populární premiér Václav Klaus, jím vytyčená cesta privatizace a lákavě snadná teze o tom, že vše vyřeší trh, zatlačila do pozadí ty, kteří měli jiný názor. Ekonomové z okruhu bývalého Prognostického ústavu a podezřele rychle bohatnoucí podnikatelé se dostali do popředí. Převládali nepřilíš silné hlasy osobností, jež poukazovaly na jiné než liberálně tržní hodnoty.

Česká cesta privatizace, s níž byly spojeny miliardové tunely, pak způsobila otřes, z něhož se vzpamatováváme dodnes. Veřejnost začala vnímat podnikatele jako zloděje, soukromé vlastnictví pozbylo ctihodný titul a stávalo se stále více synonymem pro loupež. Slušný a zodpovědný podnikatel by přitom měl mít ve svém okolí váženou roli jako v minulosti farář či rabín.

Elity se v 90. letech sice z gruntu proměnily, byla však v zásadě proměškána jedinečná šance na vznik silné skupiny poctivých podnikatelů napříč regiony, kteří by šli takzvaně příkladem.

Namísto toho podvodníci často předčili ty, kteří usilovně pracovali a řádně platili daně. Silná sebevědomá střední třída, která je páteří demokratických společností v západním světě, se u nás vyvíjí jaksi nedomrle, nese zátěž špatného fungování těch nahoře i těch dole. I proto dnes pozorujeme stále silnější rozevírání sociálních nůžek.

Během 90. let minulého století a let následujících se v jednotlivých oborech vyprofilovalo mnoho zajímavých osobností. Jsou to však často oddělené elitní skupinky z různých oborů, u nichž jen zřídka dochází k vzájemnému propojování. Máme různé celebrity, jimiž nás zaplavují média, máme elitní novináře a komentátory, jsou tu elity kulturní a umělecké, akademické, politické, vládní, podnikatelské apod. Tyto elitní skupinky spolu však málo vzájemně diskutují o záležitostech obecného zájmu. Nejsou to spolužáci z elitních škol jako mnohde na Západě. Zřídka se sejdou a mají společný prožitek ze společného díla.

Nabízí se tedy otázky: Copak vadí, že elitní skupinky jsou roztržštěné, málo akceschopné a nedokáží dostatečně uplatňovat svůj neformální vliv ve společnosti? Nelze nad tím mávnout rukou vzhledem k tomu, že elity představují jen jednoho ze tří zásadních nositelů

neformální společenské kontroly? Těmi jsou nezávislá média, veřejné mínění a právě společenská elita, která požívá prestiž a uznání většiny lidí.

Jenže média se čím dál více orientují na kvantitu a zábavu, nikoli na kvalitu a hlubší obsah. Veřejné mínění je málo aktivní, lidé si v sobě stále nesou pasivitu, syndrom spoléhání se na stát a ustrašenost z minulosti. Občanská společnost u nás navíc nehraje silnou roli a situace se výrazně nemění. A konečně čelní představitelé různých oborů (akademici, průmyslníci, politici, umělci atd.), kteří spolu ve zdravé společnosti veřejně sdílí své názory, se spíše stáhli do ulit. Dodejme, že pod pojmem elita se neskrývají leccjaké celebrity, nýbrž osobnosti, které se mohou opřít o svou práci, intelekt a sociální inteligenci a projevují odpovědnost vůči širší společnosti.

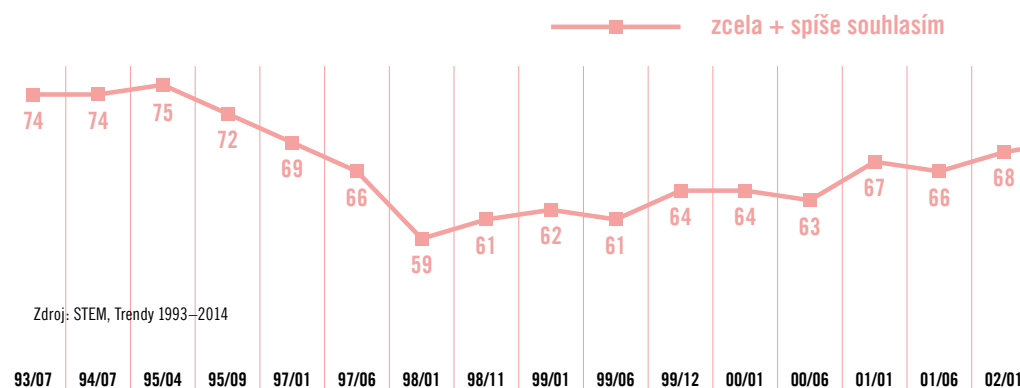
Málo srozumitelných „opinionmakerů“

Dnešní situace českých elit je tedy taková, že těžko hledají společnou platformu, z níž by mohly účinněji působit na veřejnost, politickou reprezentaci a na celkovou situaci ve společnosti. Navzdory tomu, že se řada osobností sdružuje v různých klubech či spolcích a pořádá konference o palčivých aktuálních problémech, se

JAK LIDÉ VNÍMAJÍ SOUČASNOU SITUACI V 90. LETECH A DNES

Zatímco začátkem 90. let věřilo v lepší budoucnost až 75 % respondentů, v posledních letech je to jen okolo 50 %.

SOUČASNÉ EKONOMICKÉ A POLITICKÉ ZMĚNY PŘINESOU VAŠIM DĚTEM LEPŠÍ BUDOUCNOST, NEŽ KDYBY POKRAČOVAL REŽIM SOCIALISMU PŘED ROKEM 1989.

Zdroj: STEM, Trendy 1993–2014

JAN HARTL (1951) Vystudoval sociologii, politologii a filmovou vědu na Univerzitě Karlově. V letech 1974–1990 působil v Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV. Na jaře 1990 založil společnost STEM (Středisko empirických výzkumů), kde je dodnes ředitelem. Dlouhodobě se zabývá výzkumem veřejného mínění, politickou analýzou a analýzou společenských problémů.

velmi často jedná o přesvědčování přesvědčených, jejichž myšlenky a názory se málokdy dostanou do širšího povědomí.

Česká média navíc jen zřídka kdy tlumočí zásadnější teze, o nichž se mezi sebou baví lidé vzdělaní a poučení. Na obranu médií je však nutné konstatovat, že není vůbec snadné myšlenky elit srozumitelně přetlumočit širokému publiku tak, aby nepůsobily jako nadřazené mudrování odkudsi shůry. Za uplynulých 25 let u nás bohužel nevykristalizovalo mnoho osobností, které dokáží sdělit zásadní věci tak, aby se nad tím lidé pozastavili a aby se v médiích rozpoutala širší polemika. Pomožme si příkladem.

V sousedním Německu působil literární kritik a novinář Marcel Reich-Ranicki. Jeho pořad Literární kvartet, který vysílala v letech 1988–2001 veřejnoprávní televize ZDF, měl velkou sledovanost. To, co tento papež literatury, jak se mu přezdívalo, řekl, bylo bráno vážně. I proto, že uměl jednoduše a srozumitelně vysvětlit běžným lidem, co mají číst a proč se o nějaká témata zajímat.

Filantropie jako platforma

Společnost STEM provádí každý měsíc výzkum názorů a postojů veřejnosti již déle než 20 let. V 90. letech si lidé uvědomovali, že společnost je totalitním režimem poznamenána. Byli však přesvědčeni, že když budou pracovat a snažit se, jejich děti i oni sami se budou mít lépe. Věřili v budoucnost, nebyli netrpěliví a těšili se, že za dvacet let se situace změní k lepšímu.

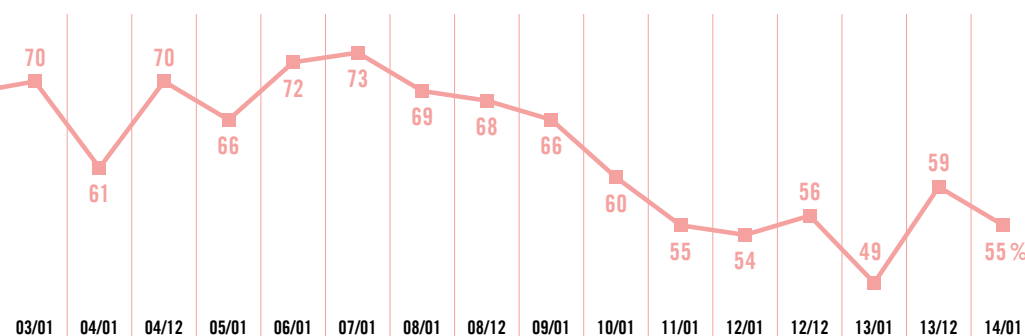
Z průzkumů z posledních let však vyplývá, že lidé ztratili víru v budoucnost a v to, že se neutěšené poměry změní. Dosáhli sice určitého materiálního zajištění, ale pochopili, že peníze jim nevylepší kvalitu života, pokud se z něj vytrácí důvěra, zodpovědnost, vstřícnost a slušnost. Tato zjištění jsou alarmující a měli by se jimi zabývat nejen politici, ale právě i představitelé elit.

Ty se dnes ocitly na pomyslném rozcestí. Buď budou i nadále fungovat roztržštěně ve svých spíše uzavřených světech, anebo se pokusí najít styčný bod, na němž by se mohly setkat a prohlubovat svoji společenskou roli.

Sociolog Jan Hartl je přesvědčen, že takovýmto styčným bodem by se mohla stát oblast dárcovství a souvisejících společenských vazeb. V rámci jakési filantropické platformy by se elitní skupiny potkávaly a řešily problémy v osobním styku a bezprostředně.

Je pak jen otázkou času, kdy by došlo na tak základní věci, jako je péče o morálku, dodržování nepsaných pravidel slušného chování, tolerance jiných názorů, ne černobílé vidění světa, přijetí odpovědnosti za svá rozhodnutí, nespolečování se na stát, otázky soudržnosti i otevřenosti naší společnosti. Ruku v ruce s tím jde i aktivní strategie proti nešvarům naší společnosti.

„Zapomněli jsme, že společnost jsme my,“ uzavřel náš rozhovor Jan Hartl a dodal: „Měli bychom si to co nejdříve uvědomit, jinak nás opravdu nic dobrého nečeká.“

VIZIONÁŘ S DUŠÍ SKAUTA

TEXT A FOTO: IVAN MOTÝL

Od někdejších salašů na Vsackém Cábě na Vsetínsku padá prudce potok Jasenice. Na dolním toku bystřiny už dnes ale romantiku nenajdeme. Lesní kotlinu lemují fabriky. Majitel zdejší kalírny Galvamet Aleš Šlechta tu však dokázal spojit průmysl s přírodou i s valašskou duší.

Grapa nebo Vsacký Cáb. V tajemně znějících názvech ve vsetínské části Beskyd je přítomná stará rumunština coby památka na Valachy, kteří sem v 16. století přišli z Balkánu po karpatských hřebenech. Grapa je rumunský výraz pro příkrou stráň a cab znamená kozel. V údolí Jasenice pod Vsackým Cábem se kamiony na úzké silničce jen těžce vyhýbají. Vzduch tu čpí kovem a v bývalém areálu Zbrojovky Vsetín se pořád pracuje se železem.

Osvícený majitel „kalírny“ Aleš Šlechta vychází ve svém podnikání ze skautských zásad.

V někdejším objektu č. 11 dnes najdeme kalírnu Galvamet. Její majitel Aleš Šlechta není karpatský rodák, přírodu ale od dětství poznával v pražském tábornickém oddíle Mohykán. V podobných oddílech držících se i za komunismu skautských zásad vznikala přátelství a děti se učily překonávat samy sebe. „Jezdili jsme hlavně do Brd, plnili bobříky a ctili filozofii Ernesta T. Setona. Občas jsme museli i rozhrábnout plnou latrínu,“ vypráví padesátiletý podnikatel, jehož firma loni získala za své aktivity v oblasti společenské odpovědnosti cenu Top odpovědná firma v kategorii malých firem.

Továrna Galvamet u Vsetína. Dříve se tu pásly ovce, dnes se kalí ocel.

Aby i jiní mohli pít

Dost možná za vším stojí právě Ernest T. Seton, spisovatel, zálesák a zakladatel woodcrafterského hnutí, jež propagovalo výchovu dětí v přírodě. Seton ve své zálesácké bibli *Dva divoši* napsal: „Protože jsem poznal muka žíznivé touhy, chtěl bych vyhloubit studnu, z které by i jiní mohli pít.“ Aleš Šlechta tuto vizi naplnil už tím, když si ve Vsetíně pronajal a později koupil kalírnu, která nyní živí padesát lidí. Ne každý koupí fabriku kvůli prameni pitné vody. Naopak. Často bývají podobné transakce spíše špinavou stokou.

Šlechta svým zaměstnancům nalévá čiré poháry a učí je, jak mají sami hloubit nové studny. „Kdysi jsem nadšeně sbíral bobříky dobrého činu, něco podobného může dělat každý,“ přemítá podnikatel.

Je všední den a zasedačkou v Galvametě prochází vedoucí řízení jakosti

Radim Kovaříček. „Tenhle kluk rozjel akci Papír pro Pepíka,“ říká Šlechta. Oním Pepíkem je desetiletý Josef Fуска trpící svalovou dystrofií, jenž potřebuje speciální vozík za 180 tisíc korun. Zaměstnanci proto sbírají starý papír. „Kluci už ho sebrali tuny,“ chválí je Šlechta, jenž dává umění darovat nový rozměr. Hrdý je také na podřízeného, který shání krmivo pro psy v útulku. Jiný dělník zorganizoval letos v lednu punkový koncert, na kterém se na charitu vybralo 16 tisíc korun. „Nad tím vším mám jen metodický dozor,“ říká skromně muž, který věří, že člověk je od přírody uzpůsoben k tomu, aby žil ve smečce, která spolupracuje. „Dříve jsem jako mnoho jiných věnoval na určitý účel přímo finance, nyní hledám v každém daru smysluplnější užitek. A darovat učím i ostatní,“ vysvětluje Šlechta.

EKOLOGICKÁ FABRIKA V továrně Galvamet se při výrobě myslí přísně ekologicky. Šetrný systém provozu je dokonce popsán na naučné stezce vedoucí areálem. Po domluvě si ji mohou projít školáci i turisté. Vodu Galvamet čerpá z vlastní studny větrným čerpadlem, solární kolektory ji ohřívají a fotovoltaické panely vyrábějí elektřinu. Ve fabrice dokáží využít dešťovou vodu i teplo, které produkují stroje. Podlahy v halách jsou ze starých pneumatik a energetická náročnost kanceláří je omezena snížením stropů. Třetinu dusíku, který by jinak do Beskyd přivážely těžké kamiony v cisternách, vyrobí molekulovými sítě, která jsou schopna separovat dusík.

VELKÝ DAR NENÍ DOBRÝ, TO JE NEŘÍZENÁ RAKETA. ŘÍKÁM TOMU: VYSTŘEL A ZAPOMEŇ.

Aleš Šlechta

Velký dar není dobrý

Když chce podnikatel pomáhat druhým, měl by podle Šlechty začít od malých činů. „Velký dar není dobrý, to je neřízená raketa. Říkám tomu: Vystřel a zapomeň,“ dodává majitel Galvometu. Nelíbí se mu, že když dá někomu peníze na ruku, ztratí s obdarovaným kontakt a mnohdy ani neví, jak byly finance použity. Pak se ale často tentýž člověk opět objeví s nataženou dlaní.

Šlechta sice některé projekty stále podporuje přímo, snaží se ale čím dál víc o rovnoprávný vztah na bázi „něco za něco“. Když chtějí skauti peníze na stany, musí vyčistit potok protékající fabrikou. Společnost Auxilium, jež pomáhá rodinám pečujícím o těžce nemocné děti, podporuje Šlechta výměnou za ptačí budky a krmítka vyrobené postiženými v chráněných dílnách. Galvomet je pak dává zákazníkům s prosbou, aby dar skutečně sloužil ptactvu.

Jen za rok 2012 se Galvometu, jenž má roční tržby kolem šedesáti milionů

korun, podařilo opatřit pro vsetínskou Charitu 670 tisíc korun, za což Šlechta dostal od místní radnice Cenu za firemní filantropii. „Opravdovými osobnostmi jsou ti, kteří pomáhají ostatním. Ne celebrity z televize, které chodí po soutěžích krásy,“ říká vsetínský místostarosta Petr Kořenek.

Sprejeři a kalírenský med

Kdo v Galvometu dostane med značky Galvamed, zapamatuje si, že to je další krok, kterým firma humanizuje těžkou kalírenskou práci. „V areálu se o úly stará náš zaměstnanec, který je včelař,“ říká podnikatel a vede nás ke včelínu. Další z dělníků je sprejer a Šlechta vypráví, jak nakonec našli společnou cestu. V areálu vytipoval objekty, které dělník-sprejer s kamarády povýšil na Galvamet Street Art.

To už jsme vešli do malého muzea Josefa Pekaře, jež dostalo jméno po muži pracujícím v této fabrice od vyučení až do smrti. Na stěně visí i kulomet, který

tu Zbrojovka začala vyrábět před válkou. Ve zbídačeném kraji s vysokou nezaměstnaností se továrna rozjela v roce 1937 a záhy se počet obyvatel Vsetína zdvojnásobil. Republika pilně zbrojila kvůli případnému konfliktu s Německem. „Každý máme nějaké vzory,“ kývne Šlechta k portrétu Edvarda Beneše. „Spousta lidí říká, že Němcům prodal republiku, ale Beneš, rozvědka i generálové v létě roku 1938 věděli, že s německou armádou nemá smysl boxovat, že je to lepší soupeř,“ myslí si Šlechta, v mládí úspěšný boxer.

Energie, Stabilita, Moudrost

Před vstupem do kalírny potkáváme devětatřicetiletého Martina Malého, který vypráví Šlechtovi, že nedávno navrhoval synovi, aby vystudoval střední průmyslovou školu a pak šel pracovat do Galvometu. To slyší majitel továrny rád. „Každý zaměstnanec musí přemýšlet, zda ho práce v Galvometu uživí a zároveň mu dává i něco navíc. A zda tu nenajdou práci i jeho děti,“ říká Šlechta. Martin Malý na šéfovu adresu dodává: „Ctí zkušené rodinné klany, třeba u Bati nebo ve Vítkovických železárnách to bývala pečlivě pěstovaná tradice.“ Zbrojovka stojí ve Vsetíně přes sedmdesát let a podnikatel

ALEŠ ŠLECHTA (1963) se narodil a vyrůstal v Praze. Vystudoval Střední zemědělsko-technickou školu, pracoval jako skladník, technik a vedoucí odboru správy majetku. V roce 1999 si pronajal od Zbrojovky Vsetína provoz metalurgie, dva roky nato ho odkoupil a dodnes ho postupně revitalizuje. Je ženatý a má dvě děti, o kterých říká: „Obě se povedly, jsem na ně pyšný.“

Píchačky jsou k vidění už jen ve firemním muzeu, které Šlechta ve své fabrice zřídil.

plánuje, že jeho Galvomet bude „fajčit“ nejméně dalších sedm desetiletí.

Fabrika jede naplno a kovové výrobky nasázené do pecí zamíří po chemicko-tepelném zpracování do automobilek nebo na ropné plošiny. Není to přitom tak dávno, co údolím Jasenice hnali bačové ovce a v noci pak na pastvinách usínali u velkých vater. Teď zde ohně planou jen v kalících pecích, u nichž potkáváme dvacetileté dělníky i šedovlasé mistry.

Šlechta dělí své zaměstnance na tři kategorie: Energii, Stabilitu a Moudrost. Do třiceti je v zaměstnancích obrovská síla a výkon, to je Energie. Od třiceti do pětapadesáti stabilizují firmu, neboť už ví, jak to chodí. S kategorií Moudrost ale podle Šlechty dnešní společnost jedná všelijak. „Jak Moudrost stárne, bývá méně výkonná. Zapomíná se ale, že to byla Energie. Zkušenosti Moudrosti jsou přece k nezaplacení,“ uvažuje šéf Galvometu. Společnost, která tyto pravidla nectí, je podle Šlechty odsouzena k dlouhému hledání sebe sama. „A Česko se bohužel zatím nenašlo,“ myslí si muž, díky jehož úsilí a práci Valachů se bývalá Zbrojovka nezměnila v ruiny.

VZÍT HRÁBĚ A JÍT POMÁHAT

TEXT: TEREZA RADVÁKOVÁ, FOTO: ARCHIV ČSOB

Už sedmnáct let působí ve vedení jedné z největších bank. Zároveň studuje herectví a trápí se s dizertací o svátostech. Ekonom, matfyzák, teolog, herec i vášnivý šachista. Sedmačtyřicetiletý Jan Lamser přišel na rozhovor v bleděmodrém tričku a v jeho kanceláři nám odměřovaly čas staré kyvadlové hodiny. Zatímco tikaly, rozpovídal se o nenasytlosti, významu slova etika a faktu, že se naše společnost až příliš orientuje na peníze.

Když muž ve vaší pozici studuje herectví, vzbudí to údiv. Nemělo by to ale být v povinné výbavě každého vrcholového manažera?

Cesta, kterou si vybírám, budí údiv hlavně mezi kolegy. Většinou mají za to, že nemá příliš smysl věnovat tolik energie studiu něčeho tak zásadně odlišného od našeho oboru. Myslím ale, že čím je manažer výše postavený, tím širší souvislosti musí chápat. Nejen ovládat techniky, které se učí na manažerských školách.

Ve filmu Vlk z Wall Street přesvědčuje hlavní hrdina své podřízené dokonale zvládnutým projevem. Nepřistihl jste se někdy, že vědomě pracujete s hlasem, abyste zapůsobil, jak potřebujete? Jako třeba teď?

Že bych trávil večery před zrcadlem a zkoušel si plamenný projev, díky kterému o mně napíšete, že jsem milý člověk? Na to není vlastně nikdy čas. Jistě, osvojil jsem si na DAMU určité návyky, které mi automaticky naskakují i v těch krizových situacích, ale nemůžu říct kolegům: „Počkejte do zítřka, pak vás přesvědčím, že se do toho dáme.“ S hlasem musíte pracovat okamžitě, jak je potřeba. A všimněte si i toho, jak většinou dopředu připravované projevy znějí falešně.

S kolegou z banky při práci na jednom z dobrovolnických dnů, které ČSOB pravidelně pořádá.

Bankovní sektor většina lidí považuje za falešný svět, kde jde jen o zisk. Jak vnímáte, že jste jeho důležitou součástí?

Bankovníctví patří mezi vůbec nejstarší profese. Spojovat s ním a priori negativní zkušenost není na místě. Celá naše společnost je vybudovaná na spolupráci, která vyžaduje, aby se pracovalo se zdroji a hodnotami. Bankovníctví je proto nutná infrastruktura, bez které by naše společnost prostě nefungovala. Nemá cenu se na něj zlobit, že je nečestné, protože jde hlavně o zisk. To jsou aspekty, které se do bankovníctví dostávají sekundárně. Peníze automaticky asociují majetek, určitou hrabivost či lakotu. Jenže to nejsou hříchy banky, ale jejího uživatele. Banka jen zprostředkovává pohyb prostředků. A ideální banka je taková, o které hrabiví či nehrabiví uživatelé vůbec nevědí.

Chcete říct, že bance, ve které pracujete, nejde ani trochu o zisk do vlastní kapsy?

Z bankovníctví se stala oblast podnikání a subjekty, které v něm fungují, se samozřejmě snaží vydělat. To je ale přeci normální v každém podnikání. Naopak na Wall Street, kterou jste zmínila, jde hlavně o to, jak obrátit lidi. Vymýšlejí tam rizikové modely, na kterých se mohou

obohatit. Ty ale nesouvisí s podstatou bankovníctví. Zjednodušeně bych řekl, že nám kolegové z Wall Street dělají špatnou reklamu.

Ve svém eseji Duchovní zvířena a podvod jste dospěl k závěru, že bankovníctví je odraz společnosti, a proto je nenasytné. Kvůli tomu se potýkáme s tolika ekonomickými problémy?

Nenasytlost byla zdrojem finanční krize. Pozdější reflexe politiků tenhle zásadní charakterový rys společnosti úplně pominula. Podle mě se proto brzy podobná krize znovu objeví. Banka je jen prostředek, jak tu nenasytlost realizovat. Pokud někdo jede autem příliš rychle a nezvládně řízení, je chyba obvykle v šoferovi, nikoli v autě.

Jak je důležité etické chování pro lidi, kteří pracují v bankovníctví? Není to spíš překážka?

Znáte v dnešní době nějaký obor, tedy kromě samotného studia etiky, který by se etikou zabýval? Já tedy ne.

Mám dojem, že by lidé v řadě oborů měli přemýšlet nad tím, co slovo etika znamená.

Problém je, že etika bývá často zaměňována s morálkou, s tím, jak by se

Šachy hraje dlouho, často a rád, klidně i ve vlaku.

měla reflektovat všeobecně přijímaná pravidla a jak se jimi řídit. Etika ale řeší, jak jednat správně. V dnešním světě se nikdo nezabývá etikou a asi ani vnitřní morálkou. Já jsem se k této oblasti dostal okrajově přes svá studia, v běžném pracovním rytmu není na takové bádání čas. Podařilo se mi nahlédnout, co všechno bych měl naplňovat, kdybych měl vše, co dělám, dělat opravdu zodpovědně.

Není pro vás širší vzdělání spíš komplikace?

Ano, musím se hodně soustředit, abych měl upřenou pozornost opravdu na jeden problém. Abych se ho nesnažil zasadit do příliš širokých souvislostí.

V době, kdy jste zasedl do posluchárny teologické fakulty, jste už byl vrcholový manažer. Zajímalo vás, co si o vás myslí spolužáci?

Brali mě vesměs jako autistu a neřešili, čím se živím. Měl jsem o teologii takový zájem, že jsem ji začal studovat naprosto svévolně.

Během studia jste souvislost mezi teologií a tím, čím se živíte, našel?

Už bible hovoří o bankovníctví a na některých místech se vůči němu vymezuje.

Třeba slavné Ježíšovy výroky o mincích anebo řada pasáží z Nového zákona o tom, kolik kdo komu dluží hřiven a kolik jich kdo vydělal. Ale křesťanství hlásá, že v lidském životě jsou důležitější hodnoty než peníze. Neříká, že jsou zbytečné, ale že je na ně nutno pohlížet jen jako na prostředek. To je pro člověka pracujícího v bance ten nejužitečnější pohled.

Celá společnost podléhá dojmům, že peníze jsou to jediné, oč v životě jde. Stačí si otevřít libovolné noviny. I v neekonomických rubrikách se řeší, jak ekonomika roste či neroste a úspěch se poměřuje přímo či nepřímo v penězích.

Co říkáte na to, když se ziskem poměří kvalita kultury?

Pokud trochu zjednodušeně zůjme kulturu na umění, prolíná se mezi sebou aktivní a pasivní přístup. Měli bychom podporovat umělce a vypěstovat z nich bezchybné odborníky? Nebo vzdělávat pasivní příjemce, aby se nebáli i náročnějších uměleckých projevů, jako je třeba současná vážná hudba? Ta debata je vždy jen diskuzí nějaké umělecké špičky s ministerstvem a zjednodušuje se na otázku, jestli dostane na svůj obor peníze. Vytrácí se aspekt, že péče o kulturu by měla být mnohotvárná.

O kulturní politice státu myslím neproběhla širší společenská diskuze,

O KULTURNÍ POLITICE STÁTU MYSLÍM NEPROBĚHLA ŠIRŠÍ SPOLEČENSKÁ DISKUZE, NA ROZDÍL OD ŽIVÝCH DEBAT, ZDA SNIŽOVAT SAZBU KORUNY PROTI EURU.

na rozdíl od živých debat, zda snižovat sazbu koruny proti euru. Dnes je zvykem redukovat pojem kultury do několika kategorií jako divadlo či hudba. Jejich zástupci pak velmi dbají o to, aby nevznikaly jiné rozpočtové kapitoly. Tohle pojetí kultury však není úplně šťastné.

Proč nejsou v Česku víc slyšet kulturní elity? V porovnání se Západem, kde provázanost finančních, kulturních a akademických elit funguje mnohem víc.

Bude to z mé pozice znít divně, ale u nás je fascinace ekonomickými souvislostmi a spotřebou jako klíčové téma veřejného diskurzu naprosto extrémní. Přebije ji, jen když se hraje mistrovství světa v hokeji. Ale jinak celospolečenskou tematiku ovládají peníze, což je naprostá chyba.

Proč tedy pracujete v bance?

Protože mi to jde. Provozují tu práci už dvacet let a slušně se tím užívám.

Přispíváte na řadu kulturních projektů. Podle čeho si je vybíráte?

Potkávám se s lidmi, a když mě něco zaujme, začnu to podporovat. Jsou to nenadálá inspirující setkání v toku života.

Kdy vás napadlo podporovat archiv samizdatové literatury Libri prohibiti nebo hudební sdružení Unijazz?

V obou oblastech se angažuji od mládí. Není to tak, že by na mě přišla Kristova léta a já se rozhodl udělat něco společensky prospěšného. Když jsem byl mladší, vynakládal jsem čas a aktivitu. Teď už čas nemám, takže se má angažovanost projevuje jinak.

Je u nás už dost lidí, kteří pochopili, že filantropie je způsob, jak společnosti vracet to, co díky ní získali?

Myslím, že jsme na tom dobře, akt pomoci tady funguje. I u nás v ČSOB máme grantové projekty, kdy individuální fundraising podporujeme. Stačí přijít s nápadem, co podpořit.

Česká filantropie se tedy probouzí?

Filantrop může být ten, kdo vezme hrábě a jde uklidit dětské hřiště. A možná o sobě ani neví, že je filantropem. Míra zájmu lidí o dění kolem je veliká. Jedna z možností je, že si nějaký boháč vybere nadějněho houslistu a koupí mu stradivářku. To ale nikdo v mém okolí nedělá a nemyslím si, že to má smysl, protože jednorázová pomoc nic moc neřeší. Aktivní a ochotní lidé, kteří se zajímají o kulturu, jsou podle mě zajímavější než celá filantropie. Já sám v rámci možností ty hrábě do ruky taky беру. Metaforicky i doslova. ✗

JAN LAMSER (1966) vystudoval Matematicko-fyzikální fakultu, Evangelickou teologickou fakultu a VŠE v Praze. Je absolventem École des Hautes Études Commerciales v Paříži. Dál studuje autorské divadlo na DAMU. V ČSOB působí od roku 1995. V roce 1997 se stal členem představenstva. Nyní je vrchním ředitelem v oblasti Convenience Services. Soukromě podporuje knihovnu Libri prohibiti nebo Krytově divadlo Orfeus. Je členem sdružení Unijazz a prezidentem Šachového svazu ČR.

EJHLE, ŠLECHTIC!

TEXT: JAN LUŠTINEC, FOTO: ARCHIV KRKONOŠSKÉHO MUZEA V JILEMNICI

Básník Jan Neruda o něm prohlásil: „Je šlechtic nejen rodem, nýbrž i duchem a citem.“ Umělcův obdiv byl dán tím, že hrabě Jan Harrach se ve 2. polovině 19. století zásadně podílel na rozvoji politického, hospodářského i kulturního života v českých zemích.

Harrachovo mecenášství mělo mnoho podob. Nejprve se mladý hrabě, jehož matka pocházela z rodu Lobkowiczů, zaměřil na zemědělství, jelikož v necelých třiceti letech získal statek Konárovice u Kolína. Roku 1863 založil v obci Stěžery na Královéhradecku rolnickou školu, v níž byly studium i strava pro zájemce z okolí zdarma. O rok později začal vydávat vlastním nákladem „učebnice“ pro rolníky, například text nazvaný „Krátké naučení o důležitosti dobytka dojného, kterak dlužno rozumně jej chovati a jakých vad se vystříhati“.

Další aktivity směřoval hrabě do českého průmyslu. Stal se předsedou České hedvábnické jednoty, Českého spolku pro vývoz a přívoz, banky Slávia i řady dalších institucí. Z titulu svých funkcí zasahoval do jejich aktivit nejen velkorysou hmotnou pomocí, ale zejména odbornou prací a vlivem své osobnosti.

Mecenáš kultury, otec vídeňských Čechů a správce Krkonoš

Harrachovy zásluhy o rozmach českého kulturního života jsou mimořádné. Jako kurátor Matice české podporoval českou literaturu a kupříkladu spisovatel K. J. Erben mohl díky jeho finanční pomoci vydat *Prostonárodní české písně a říkadla* v doplněné podobě tak, jak je známe dnes. Štědrou dotací hrabě přispěl k vydání 11. ročníku významného matičního časopisu „Živa“ a podle Palackého dějin sepsal a roku 1867 vydal *Chronologický přehled dějin českých určeny české mládeži*.

Angažoval se také při stavbě muzejní budovy na Václavském náměstí v Praze a v roce byl 1890 zvolen prezidentem

Společnosti Muzea království Českého. Hrabě Harrach finančně podpořil také vybudování pražského Národního divadla (ND). Místo tehdejšího předsedy Karla Schwarzenberga se fakticky ujal správy sboru pro výstavbu ND a kancelář sboru sídlila v Harrachově pražském paláci.

Roku 1861 vypsál hrabě Jan soutěž o nejlepší české opery a libreta k nim. O pět let později získali hlavní cenu Braniboři v Čechách Bedřicha Smetany a skladatel obdržel odměnu ve výši 600 zlatých. V téže době hrabě také finančně podpořil stavbu kostela sv. Cyrila

Portrét hraběte Harracha od Václava Kretschmera.

Zámek v Jilemnici byl hlavním Harrachovým sídlem, když pobýval v Krkonoších.

a Metoděje v pražském Karlíně. S rodinou věnoval tomuto svatostánku mimo jiné kazatelnu, zповědnice či žulovou podlahu.

Hrabě se rovněž silně angažoval v prosazování českých zájmů. Roku 1881 publikoval v časopise *Osvěta* brilantní studii o neutěšených poměrech české menšiny ve Vídni. Společně se Slovanskou besedou, v jejímž čele stál, a spolkem Komenský založil českou školu, vymohl rozšíření bohoslužeb v českém jazyce a výrazně oživil český spolkový život ve Vídni. Označení „otec vídeňských Čechů“ mělo ve své době hluboký smysl. Jan Neruda jeho činnost komentoval roku 1885 slovy: „Hrabě Harrach zabezpečil novým velkodušným činem život vídeňských českých škol. My nehodláme zde proto psáti sloupcově dlouhou chválu – krátké, Ejhle šlechtic‘ praví beztoho víc.“ Nedlouho před smrtí hrabě věnoval české menšině ve Vídni značnou sumu: 200 tisíc rakouských korun na zakoupení kostela pro bohoslužby v češtině. Dnes by se jednalo o částku v řádu mnoha milionů korun.

Samostatnou kapitolu tvoří Harrachův vztah ke Krkonošům, jež miloval a kde pobýval na svém jilemnickém velkostatku, který zahrnoval většinu

západních Krkonoš. Mimochodem, roku 1892 přivezl svým lesním dělníkům první lyže z Norska a Vídně a podle dovezených vzorů místní řemeslníci vyrobili lyže domácí proveniencie. Harrach se o Krkonoše pečlivě staral: zdokonaloval zdejší komunikace včetně turistických, stál u zrodu jilemnického Klubu českých turistů (KČT), na vrchu Žalý nechal postavit dřevěnou restauraci a kamennou věž, kterou navštívujeme dodnes.

Hraběti Janovi náleží podstatná zásluha na vybudování (bez státní dotace) železniční dráhy z Martinic do Rokytnice nad Jizerou. Lze jen litovat, že nestihl napojit tuto lokálku na některou z tratí v Jizerských horách, a dát horám vlakové spojení, které postrádají dodnes. Hrabě Krkonoše nejen modernizoval, ale i chránil. Roku 1904 zřídil na vlastních pozemcích v Labském dole první krkonošskou přírodní rezervaci o rozloze 60 hektarů a nad alpinskou hranicí lesa zajistil ochranu kosodřeviny.

Výše popsané Harrachovy činy jsou jen malým zlomkem jeho obětavých aktivit. Zcela jsme pominuli například jeho podporu chudých. Hrabě Jan se totiž po celý život řídil prostým krédem: „Komu bylo více dáno, měl by i více odevzdat.“

JAN NEPOMUK FRANTIŠEK HRABĚ HARRACH (1828–1909) byl významný český politik, podnikatel, mecenáš a vlastenec. Všude, kde působil, zanechal výraznou stopu: zemědělství, podpora studentů, správa krkonošského panství, budování cest a železnic, finanční a morální podpora českých literárních a muzejních spolků, spisovatelů, skladatelů či stavby Národního muzea a Národního divadla.

ZAVIROVANÁ ČEŠTINA

VLADIMÍR JUST

Nedávno jsem četl doktorskou práci, nikterak hloupou, jejíž umělý jazyk jakoby si už nebyl vědom, jak moc je uvnitř nakažen zhoubným procesem sklerotizace. Dovolil bych si v tomto ani ne tak fejetonu, jako spíš chorobopisu popsat dva z mnoha symptomů nákazy.

Prvním z nich je nadužívání pasivních vazeb, jimž říkám „vyviňující“: typickým představitelem, zejména u politiků a publicistů, je oblíbená vazba „došlo k...“ Někdo někoho nezabil, ale „došlo k vraždě...“ Někdo neumřel, ale „došlo ke smrti...“ (také miluju: „došlo ke stavu, neslučitelnému se životem“). Ne že někdo někoho nespravedlivě odsoudil, ale „došlo k justičnímu omylu“. Kdo došel, kdo zabil, kdo umřel? Neurčitě „vyviňující“ zájmeno „ono se“, německy „man“, má (jak si všiml už kdysi Martin Heidegger) jakousi doživotní imunitu, nelze je soudit, posadit za mříže, u tohoto zájmena nehrozí, že na vás podá žalobu (dodávám já).

Ve veřejnoprávním rádiu jsem v pořadu o sklípkanech ulovil tuto perlu: „Může dojít až k poškození jater, když dojde ke kousnutí...“ Kdysi jsem našel na předním okně svého auta roztomilý vzkaz: „Oznámení o umístění zařízení k zamezení opuštění místa nedovoleného parkování“. To se dá česky zkrátit do tří slov: dostal jsem botičku. Čeština je jazyk, který má svou šťávu, bohatství a pojmenovávající přednost ve slovech. A to v aktivních, nikoli pasivních tvarech, jež na sebe jako na mucholapku přivolávají další a další jazykové zteřeliny, zejména slovesná substantiva: právě tam, kde se jich namnoží v jedné větě množství „větší než malé“, můžeme diagnostikovat jasné onemocnění jazyka.

Když takhle obcují s češtinou zde úřední policisté, budiž, ale i v seriózní historické práci čtu, že „po skončení 2. světové války došlo u nás k některým excesům, zejména v pohraničí a na Zatecku“. Tady už jde – o možná podvědomé – zastírání skutečnosti. A při každém zastíracím manévru přichází mluvčímu pasivní „vyviňující“ vazba jako na zavolanou. Každý uzná, že je něco jiného napsat, že „došlo k některým excesům“, než že „velitel zásahu X. Y. ve spolupráci s velitelstvím divize a místním policistou M. dali v okolí obce P. rozkaz k zastřelení 763 civilistů, mezi nimi 5 dětí“. Přesně toto se stalo např. v okolí Postoloprta (dříve, před počestněním, „Porta apostolorum“, „Apoštolská brána“ – vida, čeština umí, když chce!). Nejde tu o nějaké „moralizování historie“, jde o něco mnohem obyčejnějšího: o prosté pojmenování. O to, že první věta zastírá, druhá pojmenovává. I zruďná věta, kterou před třiceti lety vydala sovětská tisková kancelář – že „došlo k zastavení jihokorejského letadla v letu“ – zastřela prostý fakt sestřelení, rozuměj: vraždy tří stovek civilistů, cestujících letadlem jihokorejské linky, jehož pilot na pár vteřin ztratil orientaci.

Samozřejmě že u formulací typu „došlo k premiéře“, „došlo k odstranění X. Y. z vedení“, jimiž se na každé straně hemží svrchu zmíněná dizertace, stádium choroby ještě „nedošlo“ tak daleko. Stejně jako u dalšího kalamičního přemnožení v mediálním prostoru (i u zmíněné dizertace), a tím je nadužívání slova „zásadní“ („zásadní inscenace“, „zásadní výkon“ atd.). I tuto pandemii zanesli do veřejného prostoru politici, pro něž je jakékoli jejich

rozhodnutí, usnesení, stanovisko, projev či žabomyší spor prostě zásadní. Zásadní jsou ve svých očích především oni sami. Marně říkám, že je-li něco na jedné stránce čtyřikrát zásadní, není na tom zásadního nic. A tak jsem si dal práci a sepsal celkem 37(!) nuancovanějších alternativ slova, vyjadřujících různé, často odlišné významové odstíny (od „důležitého“, „zlomového“, „stěžejního“, „bytostného“ až po „gruntovní“

či „kruciální“). Co slovo, to trochu jiný význam, který jindy zaplácneme jedinou slovní uniformou...

I když není ještě tak zle, bacil byl do mladého organismu zaset a pracuje. „Slova mohou působit jako nepatrné dávky arzeny: polykáme je bezděky, zdánlivě nepůsobí, ale po určité době člověka otráví...“ (Victor Klemperer). Nejvyšší čas pro každého z nás nasadit proti frázi antivirový program. ✕

VLADIMÍR JUST (1946) je divadelní a mediální kritik, teatrolog a profesor na Katedře divadelní vědy FF UK. Získal Cenu F. X. Šaldy za uměleckou kritiku, pravidelně publikuje v médiích a odborných časopisech. Napsal řadu knižních publikací (například *Proměny malých scén*, *Věc: Vlasta Burian, Mystérium smíchu*, *Život a dílo krále komiků*, *Poklona není můj obor*, *Česká divadelní kultura 1945–1989 v datech a v souvislostech*, *Slovník floskulí*, *Slovník floskulí 2*, *Divadlo v totalitním systému* a další).

SPOLKY, ÚSTAVY, DÁRCI A DĚDICI

TEXT: JIŘÍ BÁRTA, ŘEDITEL NADACE VIA

Nový občanský zákoník přináší od 1. ledna 2014 mnoho změn, a to i pro neziskové organizace a jejich dárce. Představíme si nové právní formy, všimneme si, jak se proměnilo dědické právo a podíváme se na daňové pobídky pro dárcovství.

Právní formy

Do konce loňského roku platilo, že většina neziskových organizací vykonávala svou činnost v rámci jedné z následujících právních forem: občanské sdružení, obecně prospěšná společnost, nadace či nadační fond, účelové zařízení církve jako charity či diakonie.

Nový občanský zákoník rozšiřuje pojetí nadací. I nadále je možné zakládat nadace pro obecně prospěšné účely, ale novinkou je možnost založit nadaci pro soukromé nebo smíšené účely. Nadace založená pro soukromé účely se má podle zákona jmenovat nadace „dobročinná“.

Od ledna tohoto roku se novými právními formami staly spolek a ústav. Spolek je obdobou občanských sdružení, jak jsme je znali do konce roku 2013. Jde

o dobrovolné a samosprávné sdružení minimálně tří osob, které se spojují, aby dosahovaly společně definovaných cílů. Ústav je obdobou obecně prospěšných společností. Je „ustaven“ a provozován za účelem vykonávání činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky. Spolek i ústav se zapisují do veřejného rejstříku.

S účinností nového občanského zákoníku již nemohou vznikat nová občanská sdružení, ale pouze spolky. Zároveň začala občanským sdružením běžet od 1. 1. 2014 tříletá lhůta, během níž musí uvést své stanovy do souladu s novým občanským zákoníkem.

Svobodnější dědické právo

Každý, kdo v minulých letech pořizoval svou poslední vůli, narazil na direktivní

JIŘÍ BÁRTA (1968) s Nadací VIA spolupracuje od jejího vzniku v roce 1997, kdy se osamostatnila od pražské pobočky americké nadace The Foundation for a Civil Society. Od roku 2000 působí v pozici výkonného ředitele. Vystudoval systémové inženýrství na Stavební fakultě ČVUT, v polovině 90. let studoval dva roky v USA na Texas Tech University v Texasu a Carnegie Mellon University v Pittsburghu.

pojetí dědického práva, které značně omezovalo svobodné rozhodování o svém majetku. Pojetí dědického práva je od 1. ledna 2014 zásadně proměněno a konečně poskytuje zřizovatelům poslední vůle možnost „vybavit“ své dědictví podmínkami. Ze svého majetku je rovněž možné vyčlenit to, co má být odkázáno konkrétní osobě či třeba neziskové organizaci (jako „odkazovníkovi“) formou tzv. individualizovaného odkazu. Novinkou je též možnost uzavřít s dědicem či odkazovníkem namísto závěti dědickou smlouvu. Zkrátka, dědické právo je nyní pestřejší a svobodnější. Až budete pořizovat svou poslední vůli, můžete myslet nejen na své blízké, ale také na své životní zájmy či neziskové organizace, kterým pomáháte.

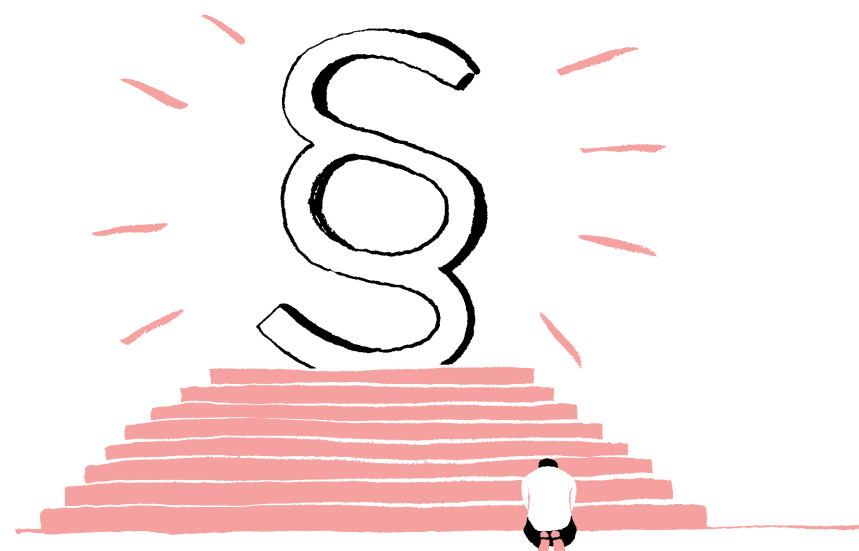
Stejně daňové pobídky pro dárce

Nakonec dobrá zpráva: ne všechno je s příchodem nového občanského zákoníku jinak. Darujete-li na obecně prospěšné účely, můžete si o hodnotu poskytnutých darů i nadále snižovat základ daně z příjmu. Právnícké osoby si mohou snížit základ daně až o 5%, lidé (neboli fyzické osoby) až o 10%. To platí jak pro osoby samostatně výdělečně činné, které si svá daňová priznání většinou připravují samy, tak pro zaměstnance. Stačí, když zaměstnanec všechna svá potvrzení o darech poskytnutých v předešlém roce doručí během ledna či února své mzdové účtárně.

Podrobné informace o změnách v neziskovém sektoru souvisejících s novým občanským zákoníkem naleznete na www.transformace-obcanskeho-sektoru.cz

Právní formy pro dobročinné aktivity v roce 2014

Zůstávají	<p>Občanské sdružení a jeho organizační složky občanským sdružením běží od 1. 1. 2014 tříletá lhůta, během níž musí uvést své stanovy do souladu s novým občanským zákoníkem</p> <p>Obecně prospěšná společnost obecně prospěšná společnost se jako jediná právní forma bude i nadále řídit původním zákonem, avšak od ledna 2014 již nemohou vznikat nové „ópešky“</p> <p>Nadace nadacím a nadačním fondům běží od 1. 1. 2014 dvouletá lhůta, během níž by měly uvést své nadační listiny do souladu s novým občanským zákoníkem</p> <p>Nadační fond</p> <p>Účelové zařízení církve (charity, diakonie)</p>
Přibývají	<p>Spolek a jeho pobočné spolky</p> <p>Ústav</p>

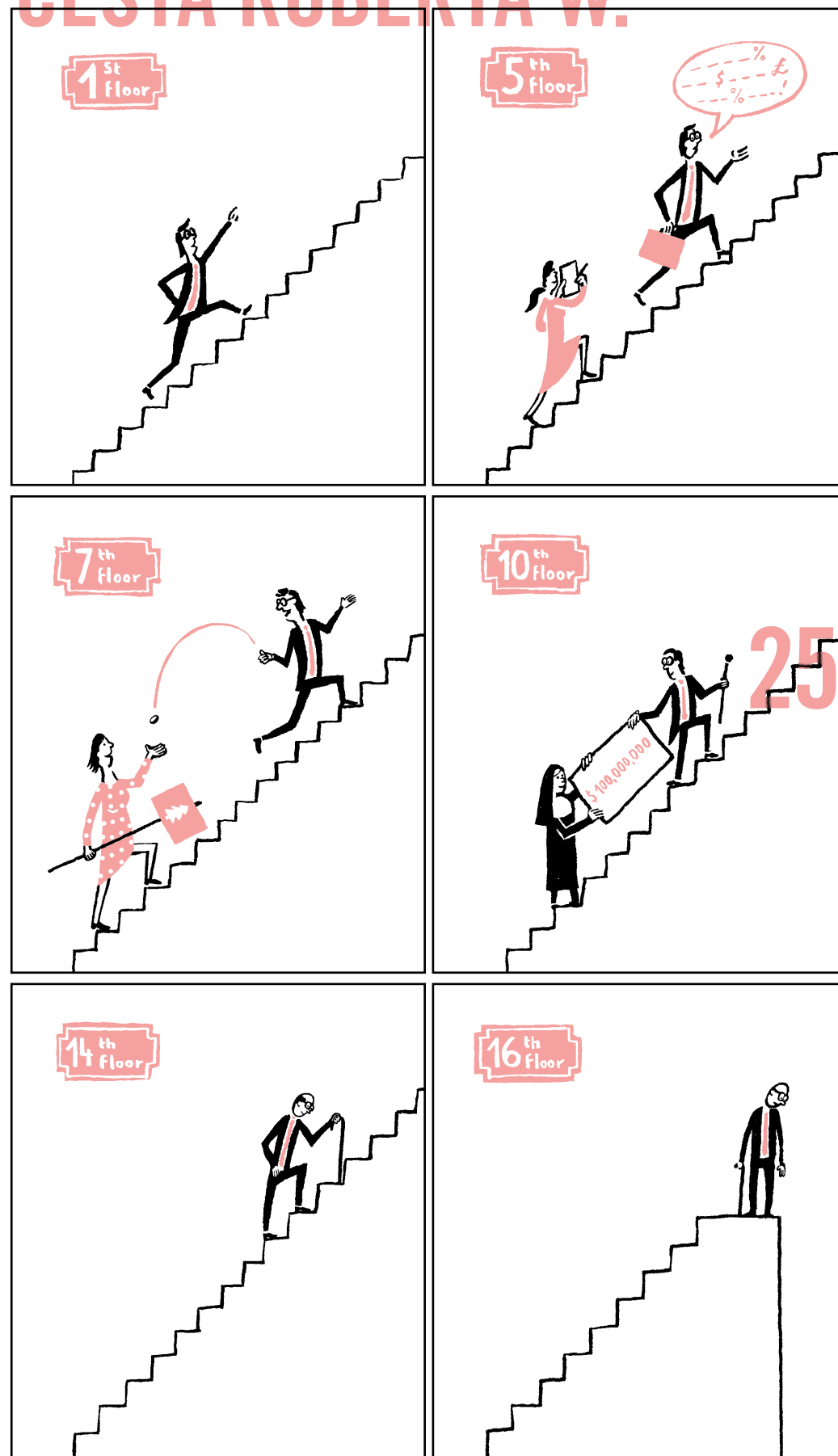

VÁNOČNÍ SEBEVRAŽDA

Slavná budova San Remo u newyorského Central Parku bude od loňských Vánoc už navždy spojena s odchodem významného amerického filantropa a podnikatele Roberta Wilsona. Den před Štědrým dnem roku 2013 vyskočil ze svého apartmánu v 16. patře. Šlo o promyšlený krok, neboť sedmaosmdesátiletý muž, který své jmění vydělal na Wall Street jako partner hedgeového fondu, byl těžce nemocný a zanechal dopis na rozloučenou. Jelikož byl gay a neměl žádné potomky, většinu majetku rozdával už od 80. let minulého století, kdy přestal být aktivní v byznysu. Ač ateista, podporoval katolické školy a mimo to organizace chránící životní prostředí. Celkem rozdal okolo 800 milionů dolarů.

24

CESTA ROBERTA W.

25

KDYBYCHOM VŠICHNI ZAČALI U SEBE

MARTINA ŠMUKOVÁ (1974) je modelka a manažerka.

Po maturitě na gymnáziu se jedenáct let věnovala modelingu doma i v cizině. Vystudovala management na Newton College. V rodném Brně začala v roce 1999 jako dobrovolník pomáhat „Krtkovi“ – nadačnímu fondu dětské onkologie. Činnost Krtka poté deset let řídila a v roce 2012 založila vlastní Nadační fond Pink Bubble (www.pinkbubble.cz). Pomáhá náctiletým a mladým lidem, jež onemocní rakovinou. Má dvě děti.

Foto: Majka Votavová pro TEG

1. V čem spočívá umění darovat?

Ve schopnosti dívat se na svět i očima druhých a v ochotě podělit se o to, co mám, s někým, kdo má momentálně nedostatek. Ať už jde o péči, peníze, čas, pohlázení.

2. Děláte něco, co vám nepřináší materiální zisk a nesouvisí to s vaší rodinou?

Čtrnáct let se snažím být užitečná onkologicky nemocným dětem, mladým lidem a jejich blízkým. Snažím se spolu s kolegy v nadaci poznávat pacienty osobně, plnit jejich konkrétní přání a vytvářet projekty, které jim mohou ulevit v době léčby a být jim užitečné při návratu do běžného života.

3. Vzpomenete si, kdy jste něco takového udělala poprvé a proč?

Když mi bylo asi deset, zahlédla jsem starou paní ve velkém obchodáku. Vypadala ztraceně. Pomohla jsem jí – pro mě naprostá maličkost. Vzala mě pak za ruku a jako v nějaké pohádce řekla: „Pánbůh ti to, holčičko, oplatí.“ Tehdy mi asi došlo, jak moc někomu může ulevit, když mu věnuji pár minut času.

4. Která oblast filantropie je vám blízká?

Především oblast, která je věnována lidem, hlavně dětem. Jednorázově podporuji i jiné věci, ale kdybych měla volit, kam s poslední pětkorunou, půjde na pomoc potřebnému člověku.

5. Jaký by měl být vztah mezi filantropickými aktivitami a státem?

Stát je systém, má své limity a bylo by naivní doufat v náhlou změnu. Ale stát

jsou i konkrétní lidé. Bylo by fajn, kdybychom všichni začali u sebe, státní zaměstnanec nebo kdokoli další, kdybychom dělali svou práci podle nejlepšího svědomí, kdybychom se k sobě chovali ohleduplně a s respektem. A vedli k tomu své děti.

6. Měli bychom o filantropii mluvit?

Příklady táhnou, určitě ano.

26

7. Myslíte si, že mecenáši a filantropové si svou činností vykupují svědomí?

Každý máme ke svému jednání vlastní pohnutky a v průběhu života nás ovlivňují události, které jsou významné právě jen pro nás. Nehodnotila bych důvody, mnohem důležitější je samotná pomoc.

8. Kdo nebo co rozhoduje o tom, kam nasměrujete svůj čas, peníze a energii?

Spoléhám na svůj instinkt a dám také na doporučení lidí, které dobře znám. O konkrétní formě podpory mladých pacientů s nádorovým onemocněním diskutujeme s kolegy v nadačním fondu.

9. Kdybyste měla neomezené množství prostředků a volného času, na co byste se zaměřila?

Splnila bych tajné přání všem vážně nemocným dětem, nejen těm onkologickým. Postavila bych speciální rehabilitačně-rekreační centrum pro dětské a mladistvé onkologické pacienty a jejich blízké, podpořila bych Dobrého anděla a další užitečné projekty pro lidi v nesnázích.

UMĚNÍ DAROVAT

THE ART OF GIVING

ČTVRTLETNÍK PRO OBNOVU
ČESKÉ FILANTROPIE

8 / JARO 2014

Vydává Nadace VIA, Jelení 195/9, 118 00 Praha 1
Redakční rada Jan Barta, Václav Dejčmar,
Miroslav Motejlek, Petra Krystiánová, Marek Šálek
Šéfredaktor Krystyna Wanatowiczová
Grafická úprava Tomáš Brichcín a Robert V. Novák
Jazyková redakce Erika Zlamalová
Externí spolupráce Jan Luštinec, Ivan Motýl,
Tereza Radváková
Ilustrace Jan Laštovička
Tisk T.A. Print

Vaše náměty a připomínky zasílejte na email:
umenidarovat@nadacevia.cz
ISSN 1805-4390, ev. č. MK ČR E 20786
Neprodejně

www.nadacevia.cz

**ČASOPIS UMĚNÍ DAROVAT VYCHÁZÍ DÍKY PODPOŘE
JANA BARTY, DONA HAMERA A MARKY BEDNAR.**